

KOEFICIJENT KONTINGENCIJE

Mjerenje ovisnosti dviju pojava predloženih oblicima nominalnih obilježja nije moguće s pomoću opisanih koeficijenata korelacije. Na podatke koji predlažu oblike nominalnih obilježja ne mogu se primijeniti računski radnje zbrajanja (oduzimanja) i množenja (dijeljenja), a nema ni uređenja određenoga njihovim svojstvima. Stupanj povezanosti nominalnih varijabli izražava se *mjerama asocijacije*, kojih je više. Među mjere asocijacije ubraja se i *koeficijent kontingencije*. Temelj te mjere objasniti ćemo primjerom.

PRIMJER 1.

Odjeljenje za istraživanje tržišta jednog poduzeća anketiranjem je prikupilo podatke o potrošnji bezalkoholnih napitaka „Višnja“, „Jabuka“, „Cola“ i „Tonic“. Prikupljeni podatci grupirani su prema vrsti napitaka i potrošačkoj skupini anketiranih. Svrha je ustanoviti postoji li povezanost izbora napitka i pripadnosti potrošačkoj skupini. Grupirani podatci prikazani su u tablici 1.

Tablica 1. Anketirani prema izboru napitka i potrošačkoj skupini

Potrošačka skupina	Vrsta bezalkoholnog napitka				Ukupno
	„Višnja“	„Jabuka“	„Cola“	„Tonic“	
kućanice	211 (165.30)	155 (169.50)	167 (195.90)	142 (144.30)	675
poslovni ljudi	83 (122.44)	98 (125.56)	195 (145.11)	124 (106.89)	500
radnici	199 (178.77)	245 (183.31)	157 (211.86)	129 (156.06)	730
studenti	58 (84.49)	67 (86.63)	134 (100.13)	86 (73.75)	350
Ukupno	551	565	653	481	2 250

Podatci u tablici tumače se na već objašnjeni način. Na primjer, frekvencija 221 govori da je od 2 250 anketiranih 211 u skupini kućanica koje su izabrale napitak „Višnja“. Frekvencija 86 pokazuje da je toliko broj anketiranih u skupini studenata koji su izabrali napitak „Tonic“.

Za ispitivanje povezanosti obilježja važno je poznavati značenje sadržaja rubnog stupca odnosno rubnog retka. U rubnom su stupcu podatci koji se odnose na obilježje „potrošačka skupina“. Tu je grupiranje neovisno o obilježju „vrsta bezalkoholnog napitka“. Frekvencija 675 predlaže broj anketiranih kućanica, neovisno o izboru pića. Od ukupnog broja anketiranih „kućanica“ je 30.00 %, „poslovnih ljudi“ 22.22 %, „radnika“ 32.45 %, a „studenata“ 15.33 %. Te su postotne relativne frekvencije dobivene diobom frekvencija rubnog stupca s njihovim zbrojem, tj. s 2 250, i množenjem omjera sa sto. Analogno se tumače frekvencije rubnog retka i računaju relativne frekvencije.

Dodatni sadržaj veže se uz sadržaj u udžbeniku
Šošić, I., *Statistika*, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
na stranici 235.

Da bi se brojčano izrazila povezanost pripadnosti skupini potrošača i izbora pića, poći ćemo od pretpostavke da je izbor pića *neovisan* o pripadnosti potrošačkoj skupini. Ako se pođe od te pretpostavke, tada se očekuje da od 551 anketirane osobe koje su izabrale napitak „Višnja” 30 % pripada potrošačkoj skupini „kućanice”. Naime, 30 % od 511 iznosi 165.30 ili zaokruženo 165. Od 551 osobe s izborom napitka „Višnja” 22.22 % trebalo bi pripadati skupini „poslovni ljudi”. 22.22 % od 551 jest 122.44 ili zaokruženo 122. Jednako su izračunani postotni dijelovi i za druge potrošačke skupine. Postotni dijelovi za druge vrste napitaka izračunavaju se analogno. Oni su u tablici 1. napisani u zagradi i navedeni ispod polaznih frekvencija.

Izračunani postotni dijelovi nazivaju se *očekivanim frekvencijama*. Broj anketiranih kućanica s izborom napitka „Višnja” iznosi 211. Kada bi izbor napitka bio *neovisan* o pripadnosti potrošačkoj skupini, broj kućanica s izborom napitka „Višnja” bio bi 165. Broj studenata s izborom napitka „Tonic” je 86, a očekivani 73.75, odnosno 74, *uz uvjet neovisnosti* pripadnosti potrošačkoj skupini i izbora napitka. Očekivane frekvencije mogu se jednostavnije izravno izračunavati primjenom formule:

$$e_{ij} = \frac{f_i \cdot f_j}{N}, i = 1, 2, \dots, 3; j = 1, 2, \dots, c..$$

U formuli su f_i frekvencije u rubnom stupcu, a f_j frekvencije u rubnom retku. Može se pokazati da je zbroj očekivanih frekvencija jednak zbroju frekvencija N .

Razlike između stvarnih i očekivanih frekvencija upućuju na odstupanje od neovisnosti, tj. postojanje ovisnosti (asocijacije) dvaju obilježja.

KOEFICIJENT KONTINGENCIJE kojim se mjeri stupanj asocijacije nominalnih varijabli dan je izrazom:

$$(1) C = \sqrt{\frac{\chi^2}{N + \chi^2}}, \quad \chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \frac{(f_{ij} - e_{ij})^2}{e_{ij}}.$$

U navedenom¹ izrazu N je zbroj frekvencija (u primjeru 2 250), r je broj redaka u tablici (bez redaka zaglavlja i rubnog retka), c je broj stupaca u tablici (bez predstupca i rubnog stupca), f_{ij} su izvorne frekvencije u polju tablice. Oznaka i u simbolu označuje redni broj retka, a j redni broj stupca tablice u kojoj je prikazana frekvencija. Simbolom e_{ij} označena je *očekivana frekvencija* i -tog retka i j -tog stupca.

Najmanja vrijednost koeficijenta C jednaka je nuli, a najveća ovisi o dimenziji tablice. Za tablicu s istim brojem redaka i stupaca ($r = c$) koeficijent je broj

iz intervala: $0 \leq C \leq \sqrt{\frac{c-1}{c}}$. Koeficijentu se ne pridružuje predznak jer je porijeklo oblika nominalnih obilježja teorijski proizvoljan.

¹ U izrazu (1) χ^2 je pomoćna veličina. Čita se hi-kvadrat. Pri računanju vrijednosti hi-kvadrata nije dopuštena uporaba relativnih frekvencija.

Koeficijent kontingencije izračunat ćemo za podatke u tablici 1. Iz tablice je vidljivo da stvarne frekvencije nisu jednake očekivanima pa se ne može reći da je izbor napitaka potpuno neovisan o pripadnosti potrošačkoj skupini. Da bismo izračunali mjeru ovisnosti, najprije ćemo utvrditi vrijednost pomoćne veličine χ^2 . Ona je:

$$\begin{aligned}\chi^2 &= \frac{(f_{11} - e_{11})^2}{e_{11}} + \frac{(f_{12} - e_{12})^2}{e_{12}} + \dots + \frac{(f_{44} - e_{44})^2}{e_{44}} = \\ &= \frac{(211 - 165.30)^2}{165.30} + \frac{(155 - 169.50)^2}{169.50} + \dots + \frac{(86 - 73.75)^2}{73.75}, \quad \chi^2 = 125.014,\end{aligned}$$

a koeficijent kontingencije:

$$C = \sqrt{\frac{\chi^2}{N + \chi^2}} = \sqrt{\frac{125.014}{2250 + 125.014}}, \quad C = 0.22942.$$

Polje tablice sadržava četiri retka i četiri stupca pa je maksimalna vrijednost koeficijenta:

$$C_{\max} = \sqrt{\frac{c-1}{c}} = \sqrt{\frac{4-1}{4}}, \quad C_{\max} = 0.86603.$$

Koeficijent kontingencije u primjeru pokazuje relativno slab stupanj povezanosti izbora napitka i pripadnosti određenoj potrošačkoj skupini.